

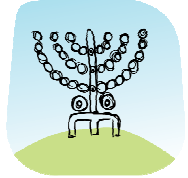
מגילת רות כמגילת החסד

מערך פעילות לכתה ה'

המערך עוסק במגילת רות, בדגש על הכרות הדמויות והיחסים ביניהן. המושג המרכזי הנבחן הינו רעיון החסד, שכן נאמר על מגילת רות שהיא מגילת החסד.

- שיעור 1 – דמויותיהן של רות ונעמי.
- שיעור 2 – המפגש בין רות לבעז.
- שיעור 3 – מגילת רות באמנות.
- שיעור 4 – מושג החסד.

שיעור 1 – דמויותיהן של רות ונעמי

מטרות

- הכרות עם דמויותיהן של רות ונעמי.
- ניתוח היחס בין רות ונעמי.
- מפגש עם הביטוי 'חסד' ומשמעותו בסיפור.

מהלך

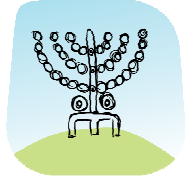
1. קריאת הקטע ותשובות לשאלות (אפשר בקבוצות).

מגילת רות – פרק א'

ג וַיָּמָת אֱלִימֶלֶךְ, אִישׁ נַעֲמִי; וַתִּשְׁאָר הָיָא, וְשְׁנֵי בָנֶיהָ. **ד** וַיָּשָׂאוּ לָהֶם, נָשִׁים מֵאֲבוֹת--שֵׁם הָאֶחָת עֲרָפָה, וְשֵׁם הַשֵּׁנִית רֹת; וַיָּשְׁבוּ שָׁם, כְּעֶשֶׂר שָׁנִים. **ה** וַיָּמָתוּ גַם-שְׁנֵיהֶם, מִחֻלּוֹן וְכִלְיוֹן; וַתִּשְׁאָר, הָאִשָּׁה, מִשְׁנֵי יְלָדֶיהָ, וּמֵאִשָּׁה. **ו** וַתָּקָם הָיָא וְכִלְתִּיהָ, וַתִּשְׁבּוּ מִשְׁדֵּי מֹאָב: כִּי שָׁמָּה, בְּשָׂדֶה מֹאָב--כִּי-פָקַד יְהוָה אֶת-עַמּוֹ, לָתֵת לָהֶם לֶחֶם. **ז** וַתֵּצֵא, מִן-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הָיְתָה-שָׁמָּה, וְשְׁתֵּי כִלְתֵּיהָ, עִמָּה; וַתֵּלַכְנָה בְּדֶרֶךְ, לָשׁוּב אֶל-אֶרֶץ יְהוּדָה. **ח** וַתֹּאמֶר נַעֲמִי, לְשְׁתֵּי כִלְתֵּיהָ, לִכְנֹה שְׁבָנָה, אִשָּׁה לְבֵית אִמָּה; יַעֲשֶׂה (יַעֲשׂ) יְהוָה עִמָּכֶם חֶסֶד, כְּאֲשֶׁר עָשִׂיתֶם עִם-הַמֵּתִים וְעִמָּדִי. **ט** יִתֵּן יְהוָה, לָכֶם, וּמִצָּאן מְנוּחָה, אִשָּׁה בֵּית אִישָׁה; וַתִּשְׁק לָהֶן, וַתִּשְׁאַנֶּה קוֹלָן וַתִּבְכִּינָה. **י** וַתֹּאמְרֶנָּה לָּהּ: כִּי-אַתָּה נָשׁוּב, לַעֲמֹךְ. **יא** וַתֹּאמֶר נַעֲמִי שְׁבָנָה בְּנָתִי, לָמָּה תֵּלַכְנָה עִמִּי: הֲעוֹד-לִי בָנִים בְּמַעֲמִי, וְהָיוּ לָכֶם לְאֻנָּשִׁים. **יב** שְׁבָנָה בְּנָתִי לָכֵן, כִּי זָקַנְתִּי מֵהָיוֹת לְאִישׁ: כִּי אָמַרְתִּי, יֵשׁ-לִי תְקוּהָ--גַם הָיִיתִי הַלֵּילָה לְאִישׁ, וְגַם יְלָדְתִּי בָנִים. **יג** הֲלֹהֶן תִּשְׁבְּרֶנָּה, עַד אֲשֶׁר יִגְדְּלוּ, הֲלֹהֶן תַּעֲגֹנָה, לְבִלְתִּי הָיוֹת לְאִישׁ; אֵל בְּנָתִי, כִּי-מֵר-לִי מָאֵד מִכֶּם--כִּי-יֵצֵאָה בִּי, יָד-יְהוָה. **יד** וַתִּשְׁאַנֶּה קוֹלָן, וַתִּבְכִּינָה עוֹד; וַתִּשְׁק עֲרָפָה לַחֲמוֹתָהּ, וְרוֹת דָּבְקָה בָּהּ. **טו** וַתֹּאמֶר, הִנֵּה שָׁבָה יְבָמָתְךָ, אֶל-עַמָּהּ, וְאֶל-אֱלֹהֶיהָ; שׁוּבִי, אַחֲרַי יְבָמָתְךָ. **טז** וַתֹּאמֶר רֹת אֶל-תַּפְּגִעִי-בִּי, לַעֲזֹבְךָ לָשׁוּב מֵאַחֲרַי: כִּי אֶל-אֲשֶׁר תֵּלְכִי אֵלַי, וּבְאֲשֶׁר תֵּלִינִי אֵלָיו--עִמָּךְ עִמִּי, וְאֶלְהִיךָ אֱלֹהֵי. **יז** בְּאֲשֶׁר תָּמוּתִי אָמוּת, וְשֵׁם אֶקְבֹּר; כֹּה יַעֲשֶׂה יְהוָה לִי, וְכֹה יוֹסִיף--כִּי הָמוּת, יִפְרִיד בֵּינִי וּבֵינָךְ.

- מדוע נעמי וכלותיה יוצאות חזרה לארץ יהודה?
- מדוע נעמי מבקשת מכלותיה לשוב לביתן? ממה היא חוששת?
- מדוע הכלות (רות וערפה) רוצות ללכת עם חמותן (נעמי)?
- איזו אוירה ישנה במעמד הפרידה?
- כיצד רות מנמקת את הישארותה עם נעמי? מה הייתם עושים במקום רות וערפה?
- מה הוא החסד המוזכר בקטע? ומה הוא החסד המתואר שאינו מוזכר במפורש?
- אילו תכונות מאפיינות את רות את ערפה ואת נעמי בקטע?

שיעור 2 – המפגש בין רות ובעז

מטרות

- הכרות עם דמויותיהן של בעז ורות.
- ניתוח היחס בין רות לבעז.
- מפגש עם הביטוי 'חסד' ומשמעותו בסיפור.

מהלך

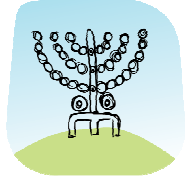
1. קריאת הקטע ותשובות לשאלות.

מגילת רות פרק ב'

ג ותלך ותבוא ותלקט בשדה, אחרי הקצרים; ויקר מקרה--חלקת השדה לבעז, אשר ממשפחת אלימלך. **ד** והנה-בעז, בא מבית לחם, ויאמר לקוצרים, יהוה עמכם; ויאמרו לו, יברכה יהוה. **ה** ויאמר בעז לנערו, הנצב על-הקוצרים: למי, הנערה הזאת. **ו** ויען, הנער הנצב על-הקוצרים--ויאמר: נערה מואביה היא, השבה עם-נעמי משדי מואב. **ז** ותאמר, אלקטה-נא ואספתי בעמרים, אחרי, הקוצרים; ותבוא ותעמוד, מאז הבקר ועד-עתה--זה שבתה הבית, מעט. **ח** ויאמר בעז אל-רות הלוא שמעת בתי, אל-תלכי ללקט בשדה אחר, וגם לא תעבורי, מזה; וכה תדבקין, עם-נערתי. **ט** עיניך בשדה אשר-יקצרון, והלכת אחריהן--הלוא צייתי את-הנערים, לבלתי נגעך; וצמת, והלכת אל-הכלים, ושתי, מאשר ישאבון הנערים. **י** ותפל, על-פניה, ותשתחו, ארצה; ותאמר אליו, מדוע מצאתי חן בעיניך להכירני--ואנכי, נכריה. **יא** ויען בעז, ויאמר לה--הגד הגד לי כל אשר-עשית את-חמותך, אחרי מות אישך; ותעזבי אביך ואמך, וארץ מולדתך, ותלכי, אל-עם אשר לא-ידעת תמול שלשום. **יב** ישלם יהוה, פעלך; ותהי משכרתך שלמה, מעם יהוה אלהי ישראל, אשר-באת, לחסות תחת-כנפיו. **יג** ותאמר אמצא-חן בעיניך אדני, כי נחמתני, וכי דברת, על-לב שפחתך; ואנכי לא אהיה, כאחת שפחתך. **יד** ויאמר לה בעז לעת האכל, גשי הלא ואכלת מן-הלחם, וטבלת פתך, בחמץ; ותשב, מצד הקצרים, ויצבט-לה קלי, ותאכל ותשבע ותתר. **טו** ותקם, ללקט; ויצו בעז את-נעריו לאמר, גם בין העמרים תלקט--ולא תכלימוה. **טז** וגם של-תשלו לה, מן-הצבתים; ועזבתם ולקטה, ולא תגער-בה. **יז** ותלקט בשדה, עד-הערב; ותחבט את אשר-לקטה, ויהי כאיפה שערים.

- מה מספרים לבעז על רות? איזה דימוי יש לה?
- מה מצווה בעז על הקוצרים? מה מותר לרות לעשות?
- מדוע זוכה רות ליחס מיוחד?
- מתוך היחס המיוחד לרות מה אנו למדים על היחס למלקטות בדרך-כלל?
- מדוע רות מופתעת מיחסו של בעז?
- אילו תכונות מאפיינות את רות בקטע ואילו את בעז?
- מה הוא החסד בקטע? מצידה של רות ומצידו של בעז?

שיעור 3 – מדרשי תמונה

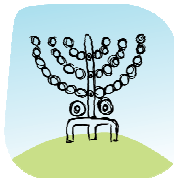
מטרות

- הכרות מעמיקה עם סיפור מגילת רות.
- הכרות עם יצירות אמנות המתייחסות למגילת רות.
- הדגשת הפן הרגשי והבין אישי בסיפור.

מהלך

1. כל תלמיד או קבוצה מקבלת תמונה ועונה על השאלות.
2. הצגת התמונות וחיבור לסצנות מהסיפור.
3. דיון:
 - מה מביעות היצירות?
 - איזו פרשנות נתן כל אמן לדמות ולסיפור?
 - איזו תמונה מצאה חן בעיניכם ומדוע?

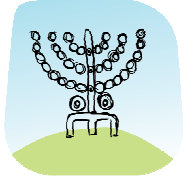

מדרש תמונה

- מה קורה בתמונה? מיהן הדמויות? מה מאפיין כל אחת? (גיל, מראה, לבוש, מעמד, רגש)
- מה מערכת היחסים בין הדמויות? מה הן אומרות זו לזו?
- תנו כותרת לתמונה.
- איזו אווירה יש בתמונה?
- עם איזו דמות אתם מזדהים?

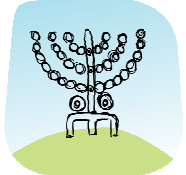

מדרש תמונה

- מה קורה בתמונה? מי הן הדמויות? מה מאפיין כל אחת? (גיל, מראה, לבוש, מעמד, רגש)
- מה מערכת היחסים בין הדמויות? מה הן אומרות זו לזו?
- תנו כותרת לתמונה.
- איזו אווירה יש בתמונה?
- עם איזו דמות אתם מזדהים?

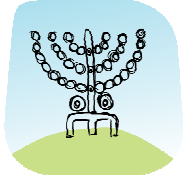

מדרש תמונה

- מה קורה בתמונה? מי הן הדמויות? מה מאפיין כל אחת? (גיל, מראה, לבוש, מעמד, רגש)
- מה מערכת היחסים בין הדמויות? מה הן אומרות זו לזו?
- תנו כותרת לתמונה.
- איזו אווירה יש בתמונה?
- עם איזו דמות אתם מזדהים?

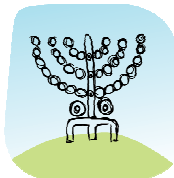

מדרש תמונה

- מה קורה בתמונה? מי הן הדמויות? מה מאפיין כל אחת? (גיל, מראה, לבוש, מעמד, רגש)
- מה מערכת היחסים בין הדמויות? מה הן אומרות זו לזו?
- תנו כותרת לתמונה.
- איזו אווירה יש בתמונה?
- עם איזו דמות אתם מזדהים?

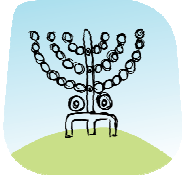

מדרש תמונה

- מה קורה בתמונה? מי הן הדמויות? מה מאפיין כל אחת? (גיל, מראה, לבוש, מעמד, רגש)
- מה מערכת היחסים בין הדמויות? מה הן אומרות זו לזו?
- תנו כותרת לתמונה.
- איזו אווירה יש בתמונה?
- עם איזו דמות אתם מזדהים?

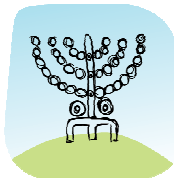

ג. י. 12

מדרש תמונה

- מה קורה בתמונה? מי הן הדמויות? מה מאפיין כל אחת? (גיל, מראה, לבוש מעמד, רגש)
- מה מערכת היחסים בין הדמויות? מה הן אומרות זו לזו?
- תנו כותרת לתמונה.
- איזו אווירה יש בתמונה?
- עם איזו דמות אתם מזדהים?

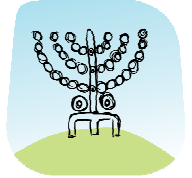

מדרש תמונה

- מה קורה בתמונה? מי הן הדמויות? מה מאפיין כל אחת? (גיל, מראה, לבוש, מעמד, רגש)
- מה מערכת היחסים בין הדמויות? מה הן אומרות זו לזו?
- תנו כותרת לתמונה.
- איזו אווירה יש בתמונה?
- עם איזו דמות אתם מזדהים?

שיעור 4 – מגילת רות מגילת החסד

מטרות

- הכרת המושג "חסד" והבהרתו.
- דיון בביטויי החסד במגילת רות.
- הדגשת חשיבות היחס המוסרי והאנושי בסיפור ובחיינו.

מהלך

1. הגדרת משותפת למילה 'חסד'.
2. הקראת ההגדרה המילונית:
 - **חֶסֶד** – שורש ח־ס־ד. עזרה לזולת שאיננה נובעת מתוך חובה כלשהי.
 - **חֶסֶד** – מעשה חריג של טוב לב לאדם נזקק.
 - החסד הוא מעשה אצילי שאין חובה לעשותו לפי הנורמות החברתיות המקובלות.
3. נשאל:
 - אילו מעשים של חסד לפי הגדרות אלו מופיעים במגילה?
 - מי עושה מעשה חסד כלפי מי?
4. קראו את השיר 'כולנו זקוקים לחסד' מאת נתן זך.
 - מה הקשר בין הגדרת מושג החסד לבין החסד בשיר?
 - 3. קראו את הקטע 'מגילת החסד' מאת ר' זעירא.
 - מה אין במגילת רות לפי דברי זעירא?
 - מדוע נכתבה המגילה? מה חשיבותה?
 - איזה מסר מביאה המגילה על החסד? מה חשיבותו?
 - חשבו על דוגמאות למעשים של חסד בחיי היום יום שאתם עשיתם או שעשו כלפיכם?

כולנו זקוקים לחסד

מילים: נתן זך
לחן: אילן וירצברג

כולנו זקוקים לחסד,
כולנו זקוקים למגע.
לרכוש חום לא בכסף,
לרכוש מתוך מגע.
לתת בלי לרצות לקחת
ולא מתוך הרגל.

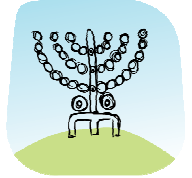
כמו שמש שזורחת,
כמו צל אשר נופל.
בואי ואראה לך מקום
שבו עוד אפשר לנשום.

כולנו רוצים לתת
רק מעטים יודעים איך.
צריך ללמוד כעת
שהאשר לא מחיך,
שמה שניתן אי פעם
לא ילקח לעולם.

שיש לכל זה טעם,
גם כשהטעם תם...
בואי ואראה לך מקום
שבו עוד מאיר אור יום.

כולנו רוצים לאהוב,
כולנו רוצים לשמוח.
כדי שיהיה לנו טוב,
שיהיה לנו כח.

ר' זעירא:

"מגילה זו אין בה לא טומאה ולא טהרה לא אסור ולא היתר אם כן למה נכתבה?
להודיעך כמה שכר טוב לגומלי חסדים"

על מגילת רות וגיבורתה

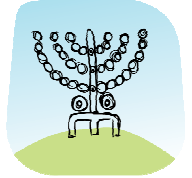
רות המואבייה היא דמות מקראית, הגיבורה העיקרית של מגילת רות, והסבתא רבתא של דוד המלך. מגילת רות מספרת את סיפורה של משפחת אלימלך המיוחסת משבט יהודה, שעקב בצורת ורעב עוזבת את מולדתה והולכת לשדה מואב, אחד מאיבי ישראל באותה תקופה. לאחר זמן מת אבי המשפחה אלימלך.

בניה של אותה משפחה, מחלון וכליון, מתחתנים עם שתי מואביות, רות ועורפה, שעל פי חז"ל היו בנותיו או נכדותיו של עגלון מלך מואב. לאחר כעשר שנים מתים שני הבנים, ונותרות רק נעמי, אם המשפחה, ושתי כלותיה. לאחר שלא נותר לה דבר, ולאחר ששומעת שהבצורת בארץ ישראל פסקה, מחליטה נעמי לחזור למולדתה אבילה, חפזיה וענייה, ומפצירה בכלותיה להניח לה, כי אין לה דבר לתת להן, היא מבקשת להפרד מהן. לעומת עורפה שנשמעת לה וחוזרת למשפחתה, רות מתעקשת ודבקה בחמותה, ואומרת "עמך עמי ואלוהיך אלוהי", ומתעקשת שרק המוות יפריד ביניהן (מגילת רות א' י"ז).

לאחר שהן חוזרות לבית לחם, הולכת רות ביוזמתה ובברכתה של חמותה לשדות, ללקט שיבולים אחר הקוצרים כפי שנהגו עניי ישראל באותם ימים (מתנות עניים). ביום הליכתה אל השדה מושכת רות את תשומת לבו של בעל השדה, בעז. בעז מברר אצל הנערים הקוצרים אודותיה, ומתוודע לעובדה שהיא קרובתו, כלת דודו אלימלך, ולפיכך מבקש ממנה שלא תלך לשדה אחר, אלא תלקט רק בשדהו, ומן הנערים הקוצרים מבקש הוא להעניק לה יחס מיוחד ולא להטריד אותה, ומפגין כלפיה יחס חם. לאחר תקופה, יועצת נעמי לרות ללכת בלילה אל הגורן שם שוהה בעז בעת זמן זריית השעורים, ולשכב למרגלותיו במטרה לגרום לבעז לשאת אותה לאישה (מגילת רות ג' ד'). נראה כי נעמי מבקשת ממנה להשתמש לצורך כך ב"נשק" הפיתוי. אין זו מצוות ייבום בלבד, אלא קשור למנהג הייבום - נישואים בין אשת המת לקרוב משפחתה.

רות נשמעת לה, מתרחצת, מתבשמת ולובשת את שמלותיה, ויורדת בלילה אל הגורן ושוכבת למרגלות בעז. כשבעז מתעורר מבקשת ממנו רות לישאה "וּפְרִשֶׁתְּ כִנְפֶךָ עַל-אֶמְתִּי, כִּי גָאֵל אֶתָּה". בעז נעתר, אולם מעלה בעיה תחוקתית: יש משהו קרוב יותר ממנו ולפיכך שמורה לו זכות ראשונים אם יחפוץ להתחתן עם רות. אולם הוא מבטיח כי אם לא יחפוץ הקרוב השני לישאה, ישאה הוא. למחרת בטרם עולה השחר הוא משלחה חזרה לביתה. למחרת המפגש הוא עולה לשער העיר ופוגש שם את הקרוב השני המכונה "פלוני אלמוני", ושמו האמיתי כנראה נמחק על

ידי כותב המגילה כביקורת על מעשיו. לאחר שהקרוב השני אינו רוצה לממש את זכותו, בשל החשש להשחית את נחלתו ואת זרעו בנישואים אלו (מגילת רות ד' ו'), (בשל האיסור על קבלת גרים ממואב), מתחתנים בעז ורות. מזיווג זה נולדה מלכות דוד, כפי שמספרת המגילה: וְאַלֶּה תוֹלְדוֹת פָּרֶץ, פָּרֶץ הוֹלִיד אֶת-חֶצְרוֹן. וְחֶצְרוֹן הוֹלִיד אֶת-רָם, וְרָם הוֹלִיד אֶת-עֲמִינָדָב. וְעֲמִינָדָב הוֹלִיד אֶת-נַחֲשֹׁן, וְנַחֲשֹׁן הוֹלִיד אֶת-שִׁלְמָה. וְשִׁלְמוֹן הוֹלִיד אֶת-בְּעָז, וּבְעָז הוֹלִיד אֶת-עֹבֵד. וְעֹבֵד הוֹלִיד אֶת-יִשִּׁי, וְיִשִּׁי הוֹלִיד אֶת-דָּוִד.

אפשר לראות בסיפור זה את הסובלנות שהייתה קיימת כלפי גרים בתרבות הישראלית בכלל ובשבט יהודה בפרט. יתר על כן, הסיפור אודות רות המואביה מדגיש מאוד את הבחירה החופשית של האדם לעומת הייחוס שלו, וקובע כי אפילו גר שמגיע ממדינה אויבת והופכית לתרבות הישראלית כמו מואב, נמדד רק על פי מעשיו, ולמעשה מתקבל על ידי הגורמים האריסטוקרטים של שבט המלכות והופך להיות עצם מעצמיה של המלכות הישראלית. עץ היוחסין (על פי מגילת רות, ספר שמואל ודברי הימים), מראה את מרכזיותה של רות, ששדרת המנהיגות בממלכת יהודה משתלשלת ממנה.

